

Hans-Peter Lesjak

Kako so se v poznem 19. stoletju izseljevali iz zgornje Baške doline na Koroško

V zadnjem četrtletju 19. stoletja so župniki v Stražiščah, Rutu in Podbrdu vse pogosteje zapisovali v matične knjige: "Emigriral na Koroško".

Zgornjo Baško dolino so v 13. stoletju naselili Tirolci iz Pustriške doline in precej dolgo ohranili svoje pravne, jezikovne in etnične posebnosti. V zadnji četrtini 19. stoletja pa so se prebivalci tega dela doline začeli izseljevati. Gospodarsko osnovo njihovih družin sta spodkopali prenaseljenost in razdrobljenost posesti in kazalo je, da je edina rešitev izseljevanje. Na Koroško so se začeli izseljevati zato, ker so jo mnogi kar dobro poznali, saj so hodili tja na sezonsko delo na kmetije ali pa v gozdove.

V tem prispevku bom posamična izseljevanja le omenil,¹ večinsko izseljevanje, s katerim se ukvarja ta prispevek, je bilo usmerjeno na dve področji. En cilj so bile južnokoroške fare Ludmannsdorf (Bilčovs), Köttmannsdorf (Kotmara vas), Kappel a.d. Drau (Kapla ob Dravi), St. Johann (Šentjanž v R.) in Suetschach (Sveče), v katerih je bilo v času tega izseljevanja slovensko prebivalstvo še v večini. Drugi cilj so bile popolnoma nemške fare Sv. Nikolaj/Pernegg, Glanhofen in Feldkirchen (Trg).

Zakaj se je večina izseljencev iz zgornje Baške doline odločila za ti dve področji, za enkrat še ni popolnoma pojasnjeno, Jasno je le, da se je tu najprej naselilo nekaj posameznikov, katerim so postopoma sledili sorodniki in sovaščani. Obe ozemlji se med seboj razlikujeta tako po materinem jeziku kot tudi po pokrajini in gospodarstvu. Kraji južne Koroške ležijo večinoma na nadmorski višini 450 m, v ravnini levo in desno ob Dravi, poleg kmetijstva in gozdarstva so bila tu še industrijska podjetja.

Naselja far Sv. Nikolaj/Pernegg in Glanhofen so na nadmorski višini 750-900 m, tedaj so bila popolnoma agrarna. V to sliko ne sodi Feldkirchen (Trg). V to mestece se je v primerjavi s Sv. Nikolajem/Perneggom naseljevalo le malo prebivalcev zgornje Baške doline.

Čeprav je bilo v novi deželi vse prostraneje in velikopoteznejše in hiše niso bile tako strnjene kot v Baški dolini, pa je bilo področje Sv. Nikolaja/Pernegga in Glanhofna po pokrajini podobno stari domovini. Priseljenci so kljub razlikam ostali hribovci. Naseljenci na južnem Koroškem pa so se znašli v ravninskem svetu.

Kdaj se je začelo priseljevanje?

Prve vpise priseljencev najdemo v matičnih knjigah iz leta 1871. Naslednja leta je tok priseljevanja naraščal, se okrog leta 1890 zmanjševal in nato postopoma pojenjal. Mnogi priseljenci so na Koroško dopotovali sami, brez sorodnikov, večina pa je prišla z družinami, kajti Koroška je bila takrat tako kot Primorska del c.kr. monarhiije. Precej priseljenih Primorcev je bilo mladih in samskih, poročili so se šele na Koroškem s partnerjem, ki je praviloma prišel iz Baške doline. Precej je bilo tudi 40 in 50 letnih priseljencev, ki so si novo eksistenco ustvarili z nakupom ali zakupom kmetije. V Sv. Nikolaju/Perneggu in Glanhofnu so bili vsi priseljenci zaposleni v kmetijstvu in gozdarstvu. Bili so samostojni zakupniki ali pa lastniki bajte ali kmetije pa tudi nesamostojni hlapci in dekle, oziroma gozdni hlapci.

Na južnem Koroškem so mnogi priseljenci delali v tamkajšnjih industrijskih podjetjih. Gospodarski vzpon se je posrečil mnogim. Začeli so tako, da je družba dveh ali treh zakupila kmetijo, kasneje so postali njeni lastniki ali pa so si pridobili večjo posest.

V krstnih in poročnih knjigah lahko dalj časa opazujemo zanimivo posebnost, da tako krstni botri kot poročne priče ne pripadajo skupini priseljencev.

¹ Izseljenci so prihajali posamično v kraje Liemberg, Gradenegg in Tiffnerwinkel (okraj Feldkirchen in v Eberndorf (Dobrla vas).

Tabela krajev, iz katerih so izvirali priseljenci

Občina Grahovo oz dekanija Tolmin	
Stržišče	43
Podbrdo	18
Bača	8
Rut	8
Trtnik	6
Kal	3
Znojile	2
Porezen	1
Grant	1

4 priseljenci so bili s Sorice, ena oseba pa s Kneže. Večino od 56 oseb lahko glede na priimke razporedimo v Stržišče, Podbrdo in Bačo, čeprav jih cerkvene knjige relativno površno označujejo kot prišleke iz občine Grahovo oziroma iz dekanije Tolmin. Tudi brez tega prištevanja je bil delež prebivalcev Stržišč velik, 13% (pri ljudskem štetju 1869 so v Stržiščah našli 32% prebivalcev).² Ni presenetljivo, da so Stržišče na prvem mestu v tej statistiki, kajti prav v teh predelih sta veliko število otrok in drobitev posesti občutno poslabšali gospodarsko osnovo.

Na Koroškem so našli naslednje priimke, ki so prišli iz zgornje Baške doline: Begusch, Bizjak, Dackskobler, Debelak, Drolle, Golja, Kemperle, Kusterle, Kikel, Kletsch, Kovač, Lesjak, Munich, Painter, Pisalj, Prezel, Schnidar, Sgaga, Sterling, Torkar, Wolf, Zufer (Tschufer), Zweck.³ Mnogi od teh priimkov so se v krajih, kamor so prišli, ohranili več kot sto let. Izumrli so priimki Munich, Pisalj, Sgaga, Sterling in Zweck. V teh primerih pa spominjajo nagrobniki in ustno izročilo na začetke pred sto leti...

Viri

Matične knjige far Sv. Nikolaj/Pernegg, Glanhofen, Feldkirchen (Trg), St. Johann/Drau (Šentjanž v R.), Kappel/Drau (Kapla ob Dravi), Suetschach (Sveče), Ludmannsdorf (Bilčovs), Köttmannsdorf (Kotmara vas), Gleinach (Glinje). Originali so v vsakokratnih župnijskih uradih, časopisi pa v škofijskem arhivu v Celovcu.

Prevedla Eva Holz

² Marjan Rozman: Tolminsko danes. - Zgodovinski časopis 41 Ljubljana 1987, str. 23.

³ Priimki Grohar, Jensterle in Heberle, ki jih najdemo v koroškem telefonskem imeniku dokazujejo, da je bilo doseljevanje na Koroško živo tudi kasneje.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Auswanderung aus dem oberen Bača-Tal nach Kärnten im späten 19. Jahrhundert

Im 13. Jahrhundert wurde das obere Bača-Tal mit Tirolern aus dem Pustertal besiedelt. Sie bewahrten lange Zeit ihre sprachliche, rechtliche und ethnologische Sonderstellung.

Überbevölkerung und Besitzersplitterung untergruben im letzten Viertel des 19. Jahrhunderts die ökonomische Basis vieler Familien. Die Auswanderung schien eine bessere Zukunft zu verheißen. Sie erfolgte in zwei Zielgebiete: in einige Südkärntner Pfarreien, die zum Zeitpunkt der Auswanderung größtenteils noch rein slowenischsprachig waren, und in drei rein deutschsprachige Pfarreien, die auf rund 750 - 900 m lagen. Einwanderer in den Südkärntner Pfarreien arbeiteten in den dortigen Industrieunternehmen oder in der Landwirtschaft. Die drei Bergpfarreien waren rein agrarisch strukturiert. Kärnten kannten viele Bewohner des Bača-Tals bereits durch ihre Tätigkeit als Saisonarbeitskräfte in der Land- und Forstwirtschaft. Vielen Einwanderern gelang ein allmählicher ökonomischer Aufstieg, sie ließen Verwandte oder Bräute nach Kärnten nachkommen. Noch heute sind in Kärnten einige charakteristische Familiennamen aus dem oberen Bača-Tal erhalten.